

РЕЦЕНЗІЯ

**на освітньо-наукову програму «Освітні, педагогічні науки»
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова**

Освітньо-наукова програма «Освітні, педагогічні науки» за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 Освіта/Педагогіка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, редакція 2024 року зі змінами, розроблена в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова під керівництвом гаранта, доктора педагогічних наук, професора Олени Валеріївни Матвієнко, спрямована на підготовку дослідників, здатних продукувати нове педагогічне знання та здійснювати науково-педагогічну діяльність. Актуальність програми визначається потребою в науковому осмисленні змін у сфері освіти, обґрунтуванні дієвих педагогічних рішень і підготовці викладачів, які вміють поєднувати дослідницьку роботу з удосконаленням освітнього процесу.

Мета програми розкриває взаємозв'язок фундаментальної теоретико-методологічної та практичної підготовки, самостійного наукового пошуку й упровадження освітніх інновацій. Позитивно оцінюється визначення предметної області через освітні процеси, педагогічні явища й системи, закономірності навчання, виховання та розвитку особистості. Така основа дає змогу досліджувати педагогічні проблеми в їх цілісності, встановлювати зв'язки між теоретичними положеннями й освітньою практикою та обґрунтовано визначати напрями вдосконалення останньої.

Зміст програми поєднує філософське осмислення наукового пізнання, історико-педагогічний і порівняльний аналіз, опанування методів дослідження та спеціальну педагогічну підготовку. Важливим є представлення кількісних, якісних і змішаних дослідницьких підходів, а також методів моделювання, спостереження, опитування, експерименту та інтерпретації даних. Це створює передумови для формування методологічної культури аспіранта, здатного добирати дослідницькі засоби відповідно до проблеми, пояснювати їх доцільність та критично оцінювати отримані результати.

Освітня складова обсягом 52 кредити ЄКТС містить 39 кредитів обов'язкових компонентів і 13 кредитів вибіркової підготовки. Обов'язкова частина поєднує загальнонаукову, спеціальну та практичну підготовку, а вибіркова, що становить 25 % освітньої складової, передбачає можливість поглиблення знань відповідно до тематики дисертації й професійних інтересів здобувача. Вивчення актуальних проблем загальної педагогіки та історії педагогіки, теорії і методики професійної освіти, виховання зростаючої

особистості формує змістове підґрунтя для різних напрямів досліджень у межах спеціальності.

Система програмних компетентностей і результатів навчання відображає дослідницьку спрямованість підготовки. ПРН 3 передбачає розроблення концепції та програми самостійного оригінального дослідження, узгодження його методології, методів і етапів. ПРН 4 конкретизує вимоги до добору й розроблення інструментарію, аналізу емпіричних даних, оцінювання достовірності результатів, визначення наукової новизни та власного внеску здобувача. Таке формулювання орієнтує аспірантів на обґрунтованість дослідницьких рішень і дає можливість оцінювати якість наукового пошуку за змістовими ознаками.

Особливо вагомим удосконаленням є посилення дидактичної підготовки до роботи у вищій школі. Включення обов'язкового компонента ЗН 05 «Теорія і методика проєктування освітнього процесу у вищій школі» обсягом 3 кредити ЄКТС та збільшення обсягу науково-педагогічної практики до 6 кредитів створюють основу для поєднання теоретичного опанування викладання з практичним виконанням професійних завдань. Для підготовки доктора філософії це принципово, оскільки здатність отримувати нове знання має доповнюватися вмінням педагогічно доцільно представляти його, залучати здобувачів до пізнавальної діяльності й оцінювати її результати.

Позитивної оцінки заслуговує конкретизація викладацьких результатів у ПРН 8 та ПРН 9. Передбачено проєктування освітнього компонента і навчально-методичного забезпечення, узгодження змісту, методів та засобів викладання з результатами навчання, проведення різних видів занять. Не менш важливими є організація самостійної й дослідницької роботи, розроблення прозорих критеріїв оцінювання, надання конструктивного зворотного зв'язку та вдосконалення власної викладацької діяльності. Матриця забезпечення результатів навчання пов'язує ці результати із ЗН 05 і науково-педагогічною практикою, що відображає послідовність теоретико-методичної та практичної підготовки.

Значущим є передбачене програмою використання сучасних наукових досягнень і результатів власних досліджень у викладанні. Цей взаємозв'язок може реалізовуватися через розроблення проблемних завдань, дослідницьких проєктів, навчальних матеріалів і методичних рекомендацій, зміст яких спирається на науково перевірені положення. Поєднання такого підходу з активним навчанням і навчанням через викладання створює можливості для розвитку самостійності аспірантів та їх готовності організовувати дослідницьку діяльність інших здобувачів освіти.

Схвально оцінюється увага до цифрової складової педагогічної діяльності. Компонент СП 04 «Сучасні інформаційні технології в науковій сфері», фахова компетентність ФК 5 і програмний результат ПРН 5 передбачають застосування цифрових засобів для дослідження, аналізу й візуалізації даних та розроблення освітніх ресурсів. Важливо, що програма акцентує на обґрунтованості використання технологій, перевірці коректності результатів і критичному

оцінюванні ризиків. Це дає підстави розглядати цифрові інструменти як засоби розв'язання конкретних дослідницьких і дидактичних завдань.

Програма враховує ціннісні засади професійної діяльності: академічну доброчесність, дослідницьку етику, партнерство, інклюзивність і повагу до культурного різноманіття. Відображення у ПРН 10 здатності проєктувати виховні системи й технології розвитку особистості доповнює дидактичний напрям підготовки. Водночас ПРН 12 орієнтує на дослідження безпеки, доступності й безперервності освіти, подолання освітніх втрат та відновлення України. Таке поєднання дає змогу розглядати педагогічні інновації з урахуванням їх освітньої результативності та впливу на учасників освітнього процесу.

Для подальшого вдосконалення програми доцільно рекомендувати конкретизацію в межах ЗН 05 та науково-педагогічної практики завдань із дидактичного проєктування. Зокрема, корисним буде розроблення аспірантами завершеного навчального модуля, у якому результати навчання послідовно узгоджено зі змістом, пізнавальними завданнями, методами викладання та інструментами оцінювання. Представлення й обговорення такого модуля дозволить перевірити здатність здобувача обґрунтовувати дидактичні рішення та інтегрувати результати власного дослідження у викладацьку практику.

Доцільно також посилити завдання з порівняльного оцінювання педагогічних інновацій, зокрема цифрових освітніх ресурсів. Під час їх виконання варто передбачити визначення педагогічної мети, умов застосування, критеріїв результативності, доступності для різних здобувачів і можливих обмежень. Для робіт експериментального характеру корисним буде обговорення альтернативних пояснень отриманих змін та меж узагальнення висновків. Це сприятиме розвитку здатності доводити педагогічну доцільність нововведення й уникати ототожнення його технологічної новизни з освітньою ефективністю.

Висловлені рекомендації спрямовані на поглиблення дидактичного та дослідницького потенціалу програми. Загалом вона має змістовно обґрунтовану структуру, поєднує фундаментальну педагогічну підготовку, самостійний науковий пошук і практичне опанування викладання. Освітньо-наукова програма «Освітні, педагогічні науки» за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, редакція 2024 року зі змінами, заслуговує на позитивну оцінку та може бути рекомендована до подальшої реалізації в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова з урахуванням зазначених пропозицій.

РЕЦЕНЗЕНТ

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки, психології,
початкової, дошкільної освіти
та управління закладами освіти
Закарпатського угорського інституту
імені Ференца Ракоці II

